

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено ключові тенденції розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією, визначено місце сільськогосподарської продукції в структурі міжнародної торгівлі, охарактеризовано основні протиріччя Дохійського раунду переговорів СОТ.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародна торгівля, сільськогосподарська продукція, експорт, імпорт, Дохійський раунд переговорів.

АННОТАЦИЯ. В статье освещены основные тенденции развития международной торговли сельскохозяйственной продукцией, определено место сельскохозяйственной продукции в структуре международной торговли, охарактеризованы основные противоречия Дохинского раунда переговоров ВТО.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: международная торговля, сельскохозяйственная продукция, экспорт, импорт, Дохинский раунд переговоров.

ANNOTATION. The article highlights the peculiarities of the development of international trade of agricultural produce, the place of agricultural produce in the international trade is determined, the main contradictions of Doha round are described.

KEY WORDS: international trade, agricultural produce, export, import, contradiction of Doha round.

Основною метою даної статті є аналіз тенденцій розвитку світової торгівлі сільськогосподарською продукцією та визначення напрямків її подальшого розвитку. Важливість зазначеної теми зумовлена тим, що сільське господарство є однією з найважливіших галузей промисловості більшості країн світу як за долею ВВП, так і за зайнятістю населення. Це стратегічна галузь промисловості, що забезпечує продовольчу безпеку, тому торгівля цією продукцією на світових ринках теж носить стратегічний характер.

Актуальність зазначеного напрямку дослідження підсилена ще й тим, що ринок сільськогосподарської продукції України має великі можливості по збільшенню в абсолютному виразі і заміщенню багатьох позицій імпорту. Згідно даних ООН Україна замикає трійку світових лідерів по динаміці виробництва сільськогосподарської продукції (після Бразилії і Росії) [6].

Питання міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією завжди цікавило економістів різних країн світу у зв'язку з тим, що дана продукція посідає особливе місце у загальній системі міжнародно-торговельних зв'язків і опосередковує багато видів міжнародного співробітництва. Дослідження проводились такими відомими вітчизняними вченими: Е. Авдокушиним, І. Бураковським, Л. Дмитриченко, Т. Костюк, А. Кредісовим, Ю. Макогоном, Є. Савельєвим, С. Сутиріним, В. Фомічовим, Т. Циганковою та ін.

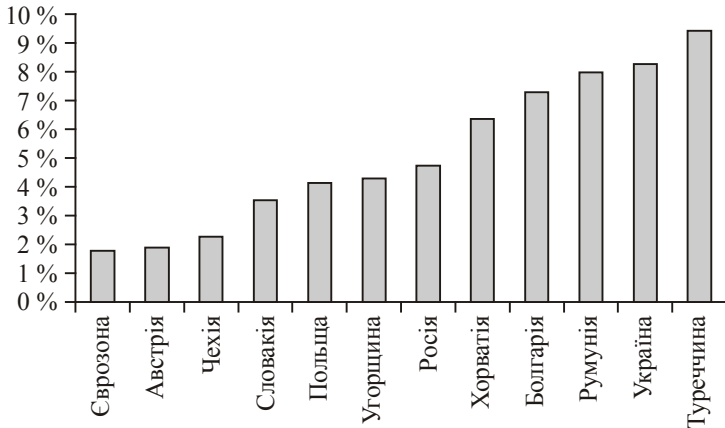

Рис. 1. Частка сільського господарства, % від ВВП

Джерело: Світовий Банк, www.worldbank.org

Уже кілька десятиліть темпи зростання торгівлі сільськогосподарськими товарами значно відстають від аналогічних показників експорту товарів і послуг [1; с. 143]. У 2010 р. загальний експорт товарів сільськогосподарського призначення склав 1,362 млн дол. США, імпорт — 1,425 млн дол. США. Середньорічний приріст експорту сільськогосподарської продукції склав 10 % у 2005—2010 рр., (для порівняння, в 1990—2001 рр. він був знижений до 3 % [1, с. 142]). Як результат світової фінансової кризи, експорт продукції сільського господарства в 2009 році скоротився на 12 %, у 2010 році було відновлено тенденцію зростання експорту в розмірі 15 % за рік. Найбільшим експортерами агропродукції як і в 2001 році, були країни Європейського союзу (темп приросту експорту для них у 2010 р. склав 7 %). Варто зазначити, що 84 % продукції, що експортується з ЄС, припадає на європейські країни, 7 % — на азійські країни, 4 % — на країни Північної Америки. Крім того,

ЄС являється і найкрупнішим імпортером сільськогосподарської продукції, у 2010 р. було імпортовано продукції сільськогосподарського призначення в еквіваленті 556 млн дол. США (тобто 39 % загальносвітового імпорту агропродукції). Очевидно, що обсяг імпорту значно перевищує обсяги експортних поставок. До нетто-імпортерів продукції сільського господарства у 2010 році також можна віднести Китай, Японію, у той час як у 2010 році такі країни, як США, Індія, Канада були нетто-експортерами агропродукції (табл. 1). До п'ятірки найбільших експортерів продукції сільського господарства, крім зазначених вище країн, Європейського Союзу, входять США, Бразилія, Канада, Китай. Їх частка в світовому експорті цієї продукції становить 72 % проти 75 % у 2001 році. Незначне скорочення питомої ваги лідерів викликане скороченням обсягів світової торгівлі внаслідок фінансової кризи, проте на сьогоднішній день спостерігається поступове відновлення докризових показників. 2010 рік характеризується суттєвим поживленням темпів розвитку світової економіки. Протягом 2010 року МВФ декілька раз підвищував прогнози зростання глобального ВВП [4].

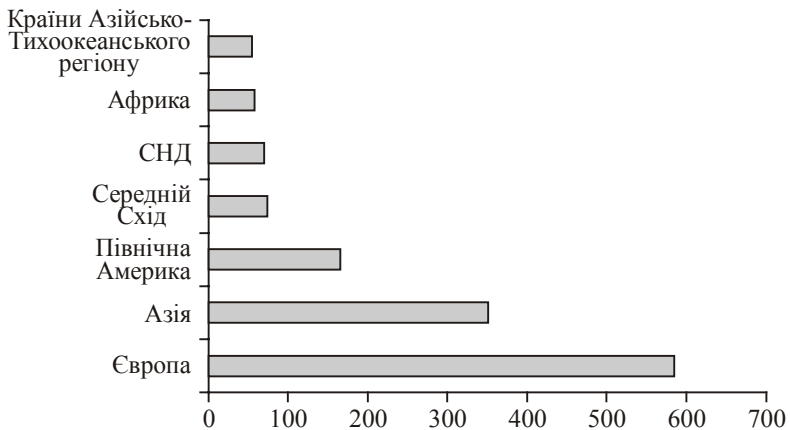

Рис. 1. Регіональна структура світового експорту сільськогосподарської продукції в 2010 р., млрд дол. США [3]

Джерело: Світова організація торгівлі, www.wto.org

Фахівці світової організації торгівлі виділяють наступних провідних експортерів та імпортерів сільськогосподарської продукції в 2010 році, які представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**ПРОВІДНІ ЕКСПОРТЕРИ ТА ІМПОРТЕРИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В 2010 р., млрд дол. США, %**

Експортери			Імпортери		
Країна	млрд дол. США	%	Країна	млрд дол. США	%
ЄС	532 295	39	ЄС	556 613	39
Додатковий експорт ЄС	129 183	9	Додатковий імпорт ЄС	153 501	11
США	142 564	10	США	116 451	8
Бразилія	68 655	5	Канада	31 954	2
Канада	52 109	4	Китай	108 230	8
Китай	51 623	4	Індія	17 450	1
Індонезія	35 957	3	Японія	77 451	5
Тайланд	35 136	3	Росія	36 726	3
Аргентина	34 551	3	Корея	26 614	2
Малайзія	28 869	2	Мексика	23 531	2
Австралія	27 048	2	Гонгконг, Китай	20 622	1
Індія	23 199	2	Спеціальний імпорт	13 444	1

Джерело: Світова організація торгівлі, www.wto.org

Оскільки сільське господарство сприймається як особливо чутливий сектор глобальної торговельної системи, свого часу було прийнято рішення формування окремої угоди щодо регулювання цього сектору. Восени 2001 р. розпочато Дохійський раунд переговорів СОТ про подальшу лібералізацію світової торгівлі. Серед включених до нього питань — лібералізація світової торгівлі аграрною продукцією, а саме — зниження тарифів і скасування субсидій, фінансові послуги, захист інтелектуальної власності. У преамбулі до Угоди визначено чотири основні галузі конкретних зобов'язань країн-членів [1]: доступ до ринку; внутрішня підтримка вітчизняного виробника; експортна конкуренція; санітарні та фітосанітарні питання.

Переговори, які повинні були завершитися в 2005 році (у Проекті Декларації П'ятої Міністерської Конференції, що відбулася в Канкуні, встановлювалося: «Ми поновлюємо наміри завершити

переговори, успішно розпочаті у Досі, до погодженої дати 1 січня 2005 р.» [2]) ще досі не фіналізовані через різні точки зору західних країн і країн, що розвиваються, з низки питань, що стосуються розмірів державних субсидій у сільськогосподарський сектор і митних зборів на промислову продукцію. Безперечно, країни, що розвиваються отримають багато здобутків від досягнутих домовленостей, але для цього потрібна політична воля розвинутих країн. Сфера сільського господарства виявилася чи не найбільшим каменем спотикання, адже зачіпає життєво важливі інтереси найменш розвинутих країн та вимагає поступок від економічних лідерів. Спроби активізувати багатосторонні переговори в рамках Дохського раунду в середині 2008 року зазнали невдачі через незгоди по ряду питань, особливо щодо «спеціальних механізмів захисту» сільськогосподарського сектору країн, що розвиваються. Це відбулося до фінансової кризи, яка привела до різкого скорочення обсягів світової торгівлі. У відповідь на кризу країни стали активніше використовувати захисні механізми. По мірі того, як світова економіка виходить із кризи, знову виникає загроза розповсюдження двосторонніх угод і варто продовжувати переговори в рамках Дохського раунду.

Проаналізувавши основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі сільськогосподарської продукції, можна сказати, що в перспективі загальносвітові тенденції розвитку аграрного сектору формуватимуть низку викликів та ризиків, що впливатимуть на динаміку міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією:

— темпи зростання торгівлі сільськогосподарськими товарами будуть і далі відставати від аналогічних показників експорту товарів і послуг. Це буде спричинено нерівномірністю світового розвитку аграрного виробництва (зокрема, через високий рівень субсидій у розвинених країнах та розміри інвестицій), викривлення конкурентної ситуації через поширення протекціоністських заходів, зростання відставання країн, що розвиваються, від світових лідерів;

— проблеми, які супроводжують перебіг Доха-раунду СОТ, свідчать про частіше використання країнами моделей захисту внутрішніх ринків від цінових коливань (адміністративне регулювання цін, заборона або обмеження експорту тощо);

— висока інвестиційна привабливість аграрного виробництва сприятиме збільшенню конкуренції між країнами, що мають аналогічний аграрний потенціал. Аналітики Продовольчої сільськогосподарської організації ООН підрахували, що до 2050 року інвестиції в агропромисловий сектор країн, що розвиваються, ви-

ростуть у 5 разів і складуть не менш 44 млрд дол. на рік проти нинішніх 7,9 млрд дол. [8];

— у середньостроковій перспективі, зростання цін на продукцію сільського господарства (викликане зростанням ресурсних дисбалансів у світі) призведе до зростання виробництва цієї продукції, що в свою чергу призведе до зростання обсягів торгівлі.

Література

1. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія / Кер. авт. кол. і наук. ред. Т.М. Циганкова. — К.: КНЕУ, 2003. — 660 с.
2. Draft Cancún Ministerial Text//: Режим доступу : http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min03_e/draft_decl_e.htm
3. International Trade Statistic 2010. Trade by sector.-Офіційний сайт СОТ. — http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/itis02_
4. World Economic Outlook. Recovery, Risk, and Rebalancing. International Monetary Found, October 2010. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/text.pdf>.
5. www.ukrstat.com
6. www.un.org
7. www.worldbank.org

Стаття подана до редакції 26.10.2011